

KUNNSKAPSGRUNNLAG
Jordvernstrategi
Brønnøy kommune

Innhold

INNLEDNING	3
FØRINGER FOR JORDVERNET	4
Nasjonale føringer.....	4
Regionale føringer	4
Kommunale føringer.....	5
Jordbruksarealene.....	6
Endringer i andel jordbruksareal og bruken av dem	7
Beiteressurser	8
Maskinelt høstbart jordbruksareal.....	10
Dyrkbar jord.....	12
Jordsmonnkartlegging	13
Prosjekt «Aktivt landbruk»	14
Omdisponering av dyrka og dyrkbart areal	15
Nydyrking og drenering	17
Arealregnskap for jordbruksareal	18
Ordliste.....	20
Referanser.....	21

INNLEDNING

Jordvern er ivaretagelse av dyrka og dyrkbar jord, og jordsmonnet i seg selv. Det sikrer muligheten til å dyrke mat til seg selv og generasjoner fremover. Jordbruk er en arealkrevende næring, og områder egnet for nydyrking er også en begrenset ressurs. I Brønnøy er 3% av landarealet jordbruksareal.

FØRINGER FOR JORDVERNET

Nasjonale føringer

Det ble utarbeidet en nasjonal jordvernstrategi i 2015, som senere er oppdatert i 2019, 2021 og 2023. Det nasjonale målet er som følgende:

«...at den årlige omdisponeringen av dyrka jord ikke skal overstige 2000daa, og at målet skal være nådd innen 2030».

Regjeringen utarbeider hvert fjerde år en forventningsplan til regional og kommunal planlegging. Det forventes en styrking av jordvernet gjennom redusert omdisponering av matjord via arealforvaltningen, samt at driften av jordbruksarealene opprettholdes. Når kommuneplanens arealdel revideres, forventes det at en vurderer om arealer kan tilbakeføres til landbruks-, natur-, friluft- og reindriftsformål. De statlige retningslinjene for arealbruk og mobilitet omtaler også dette, i tillegg til at det skal tas hensynet til jordbrukets kulturlandskap, urbant landbruk og matberedskap skal vektlegges i arealplanlegging.

Det nasjonale jordvernsmålet er at det ikke skal omdisponeres mer enn 2000 dekar innen 2023

Regionale føringer

Statsforvalteren vedtok i 2025 en ny strategisk plan for jordvern i Nordland for perioden 2025-2028. Planen har fire overordna mål; 1) Dyrka jord skal ikke omdisponeres til andre formål, 2) dyrkbar jord skal ikke omdisponeres til andre formål, 3) jordbruksarealene i Nordland skal drives og 4) beiteressursene i utmarka skal sikres for framtidige generasjoner. I detaljene for disse målene ligger det at for perioden i gjennomsnitt skal det ikke omdisponeres mer enn 100 dekar dyrka og 100 dekar dyrkbar jord per år.

For å nå disse målene er det forventet av kommunene at vurderer jordvernet i planarbeidet gjennom planvask, alternativvurderinger, konsekvensutredninger, arealregnskap, hensynssoner og kjerneområde for landbruk, samt at det nevnes at kompetanse på planarbeid er viktig for ivaretagelse av jordbruksarealene i gjeldene kommune. Videre omtales flytting av matjord, beitebruksplan, oppfølging av driveplikt og nydyrking som andre virkemidler. Urbant landbruk er også et tiltak som vil ivareta sentrumsnær dyrka mark, og øke bevisstheten til innbyggerne om matproduksjon.

Statsforvalteren i Nordland sender årlig ut forventningsbrev om kommunens oppgaver på landbruks- og reindriftsområdet. Om jordvern refereres det til de nasjonale og regionale målene for å begrense omdisponering av dyrka og dyrkbar jord, samtidig som

det nevnes at kommunale jordvernstrategier og oppfølging av driveplikt på jordbruksarealer er viktige virkemidler.

Det regionale målet for jordvern er at det ikke skal omdisponeres mer enn 100 dekar dyrka og 100 dekar dyrkbar jord per år i perioden 2025-2028.

Kommunale føringer

Kommuneplanen samfunnsdel er den overordna planen i Brønnøy kommune. Den er rullert og ble vedtatt sist i 2025. Her ligger overordnede føringer for kommunens fysiske utvikling i et langsiktig perspektiv. Arealstrategiene gir føringer for samtidig arealdisponering og er samtidig er bindeledd som skal sikre at mål og strategier i samfunnsplanen henger sammen med kommunens arealplaner. Følgende arealstrategier er relevant for jordvernet

- Bekkeløp skal holdes åpne og bevares i sitt eksisterende og naturlige løp
- Naturressurser, herunder det samiske naturgrunnlaget, skal ivaretas, og dyrka/dyrkbar jord skal sikres mot nedbygging
- Arealplanleggingen skal sikre ressursgrunnlaget for fisker, akvakultur, bergverk/mineraler, jordbruk, skogbruk, reindrift og andre utmarksnæringer

Kommuneplanens arealdel er den overordna arealplanen som gjelder for hele kommunen. Det er et styringsdokument og er juridisk bindende for arealbruken. Jordbruksareal kommer inn under kategorien. Her avsettes jordbruksareal i kategorien LNFR (landbruk-, natur-, friluftsliv og reindriftsområder), som i seg selv skal forhindre nedbygging. Videre har kommuneplanens arealdel følgende bestemmelser om jordvern

- Bebyggelse skal ikke lokaliseres på dyrka eller dyrkbar mark eller i område med produktiv skog.
- I områder avsatt til bygge- og anleggstiltak må hensynet til jord-/skogvern veies opp mot andre formålsinteresser
- Nye enheter er tillatt innenfor LNFR-områder (spredt bebyggelse) når de etableres innenfor de generelle hensyn til jordvern, reindrift, natur og kulturvern
- Nye enheter innenfor LNFR-områder skal ikke plasseres på dyrka mark, og minste avstand til dyrkamark skal være 20 meter

Jordbruksarealene

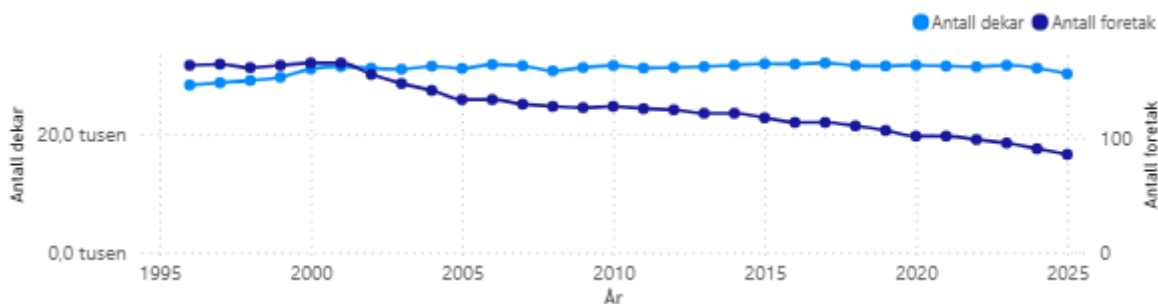
Av kommunens landareal er 3,4% kategorisert som jordbruksareal. Per 2025 tilsvarte dette i underkant av 36 000 dekar jordbruksareal. Av disse arealene var det i samme år 30 208 dekar som var i bruk. Med dette er Brønnøy Nordlands andre største jordbrukskommune.

Jordbruksarealene brukes i all hovedsak til grovfôrkrevende produksjoner som sau, melke- og/eller ammekyr. Resterende andel produksjoner er slaktegris, avlspurker og verpehøns som er kraftfôrbaserte, men som er avhengig av jordbruksareal som spredeareal for husdyrgjødsel.

Andelen jordbruksareal i drift har vært stabilt over de to siste tiårene, med noen variasjoner opp og ned. Antall foretak som drifter de samme dekarene har derimot endret seg i større grad. I år 2000 var det 166 landbruksforetak som disponerte 31 015 dekar, mens i 2025 var det 86 foretak på 30 208 dekar. Differansen tilsvarer omtrent 800 dekar i drift, men hele 80 færre bruk.

Brønnøys areal 2025	Dekar	%
Jordbruksareal	35 941	3,4
Fulldyrka jord	24 493	2,3
Overflatedyrka jord	1 686	0,2
Innmarksbeite	9 762	0,9
Skog	309 519	29,7
Bebyggelse og samferdsel	8 173	0,8
Andre arealer	690 836	66,2

Fra NIBIOs arealbarometer basert på kartdata fra Arealressurskart AR5, 2025

Figur 1: Utvikling i antall foretak og antall dekar det er søkt produksjonstilskudd for, hentet fra Landbruksdirektoratet

3,4% av Brønnøys landarealer er jordbruksareal – det meste er fulldyrka areal som brukes hovedsakelig til grovfôrproduksjon til melkekyr, ammekyr og sau. Med 30 208 dekar i bruk posisjonerer Brønnøy seg som Nordland nest største landbrukskommune, kun forbigått av Sømna med noen få hundre dekar.

Endringer i andel jordbruksareal og bruken av dem

Som vist i *figur 1* har andelen jordbruksareal i bruk vært stabilt de to siste tiårene. De tre siste årene har det derimot vært større endringer hvor over 1300 dekar har gått ut av bruk. Dette henger nødvendigvis sammen med andelen jordbruksareal som er tilgjengelig.

	2023		2024		2025	
	Ressurser	I bruk	Ressurser	I bruk	Ressurser	I bruk
Fulldyrka jord	24 845	22 794	24 641	22 459	24 493	22 274
Overflatedyrka jord	1 566	1 069	1 666	1 124	1 686	1 178
Innmarksbeite	10 764	7 689	10 108	7 441	9 762	6 721
Totalt	37 175	31 634	36 415	31 152	35 941	30 260

Figur 2: Utvikling av tilgjengelig jordbruksarealressurser og bruken av disse i 2023, 2024 og 2025. Ressurser viser til andel areal som er oppgitt jordbruksareal i NIBIOs arealressurskart (AR5), mens for areal i bruk er basert på jordbruksareal det er søkt tilskudd for via søknad om produksjonstilskudd.

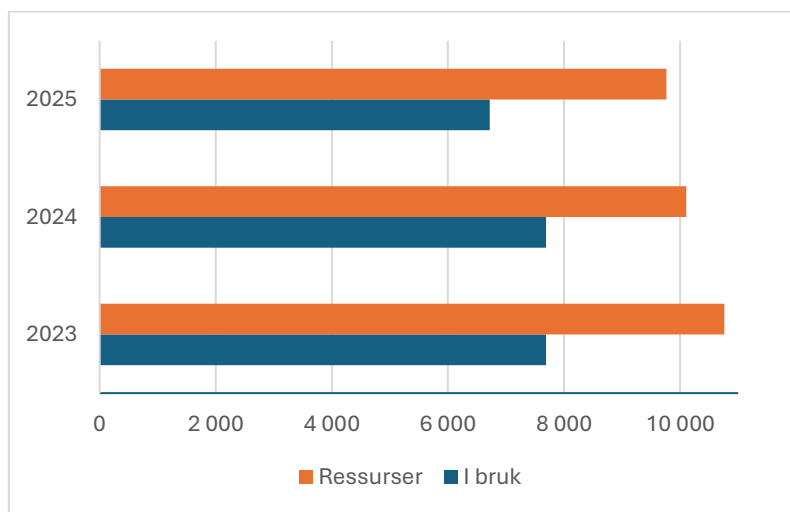
En gang mellom hvert 5. og 10. år gjennomfører NIBIO en større oppdatering av datasettet i arealressurskartet (AR5). Dette gjøres som oftest i sammenheng med at det skal tas nye flyfoto av kommunen. Basert på dette gjør de åpenbare endringer i klassifiseringen av areal hvor det er nødvendig. Gode eksempler på dette er gjengrodde slåtteareal eller innmarksbeite. De områdene NIBIO ikke kan bekrefte kun via kartlesing, blir overført til landbrukskontoret som feltarbeid for å bekrefte eller avkrefte endringen. Når en slik større oppdatering skjer vil det ofte resultere i at en større andel jordbruksareal blir borte. I 2024 hadde NIBIO periodisk ajourhold i Brønnøy, og feltarbeid ble utført av Sør-Helgeland Landbrukskontor hovedsakelig i 2025.

Fra 2023 til 2025 er det 1234 dekar som ikke lenger kan defineres som jordbruksareal. I samme periode er det 1374 dekar som det ikke søkes tilskudd for lenger, og som antas er ute av bruk.

Brønnøy har tapt i overkant av 1200 dekar jordbruksareal de tre siste årene. Dette er hovedsakelig arealer som ikke har vært i bruk, eller som ikke holder definisjonen etter NIBIOs AR5 klassifisering – i størst grad innmarksbeiter.

Beiteressurser

Beiter skiller hovedsakelig mellom inn- og utmarkbeite, hvor det kun er førstnevnte som defineres som jordbruksareal. I motsetning til de andre kategoriene av jordbruksareal, er innmarksbeite en mer levende kategori fordi det krever blant annet at minimum 50% av areal må være dekt av kulturgress og beitetålende urter. Det betyr at hvis det ikke vedlikeholdes av høyt nok beitetrykk i kombinasjon med jevnlig skogrydding, vil det ikke lengre kunne holde definisjonen. Dette er den største årsaken til nedgang i jordbruksareal fra 2023 til 2025. Av de 1234 dekanene nevnt i forrige kapittel, er 1002 av disse innmarksbeiter som ikke lengre holder definisjonen.

Figur 3: Bruk av innmarksbeite opp mot andel innmarksbeite i kommunen for 2023, 2024 og 2025

Bruk av beite er en viktig del av fôrgrunnlaget på en gård med drøvtyggere, men det er også en måte å tilfredsstille forskrifter for å holde en viss standard på velferden for stor- og småfe. For enkelte driftsformer er tilgang på beite også strengt nødvendig for å avlaste smittepress og plass i fjøset ved kalving/lamming på våren, samt at det for mange reduserer kostandene knyttet til fôrmidler i beitemånedene.

Beite som ikke holder kravene til et innmarksbeite, betegnes ofte som et utmarksbeite og består av ulike typer skog, myr, eng, strender og/eller heier med varierende vekster med varierende kvalitet. I 2025 ble det søkt tilskudd for over 8000 husdyr på utmarksbeite i Brønnøy. Det er hovedsakelig sau, men nesten 1500 av de var storfe og en liten andel geiter og hester. Tallene inkluderer også lam og øvrige storfe som kalv og ungdyr.

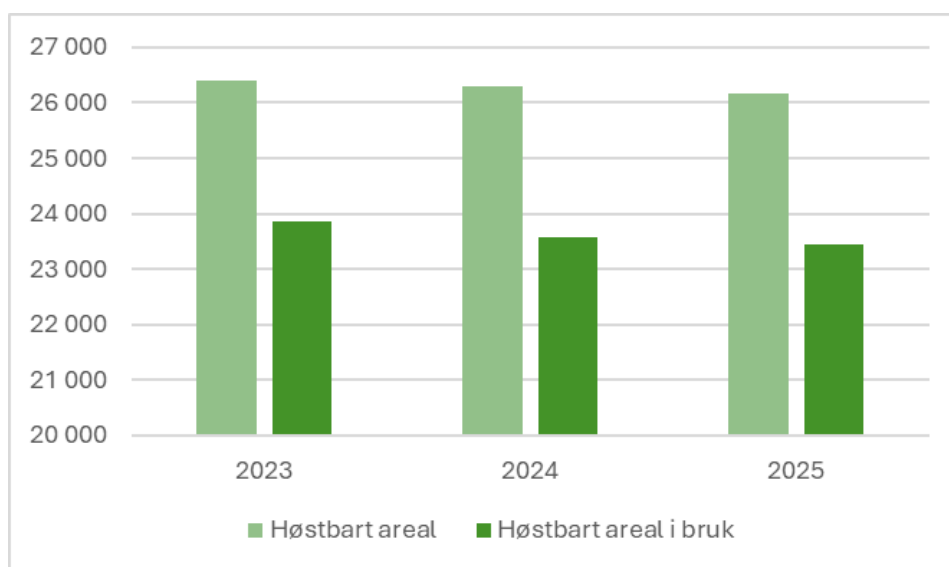
Det siste tiåret har etterspørselen etter virtuelle gjerder økt mye. Konseptet gir muligheter for å beite områder i både inn- og utmark på en mer kostnadseffektiv måte, og resultatet er større beitemuligheter. Sør-Helgeland Landbrukskontor behandler årlig søknader om økonomisk støtte til virtuelle gjerder via SMIL- og RMP-midler.

Samtidig som at beiting er et viktig ressursgrunnlag for drøvtyggerne, har det også en positiv virking for innbyggerne i kommunen. Beitedyra rydder skog og mark og resultatet er et åpnere og mer kultivert landskap for friluftslivet. Landbrukets struktur med beitestier, traktorveier, åpne jordbruksareal, hogst og rydding av skog gjør at større deler av utmarka blir mer tilgjengelig. Gode eksempler på dette er geitene ved krigsminnene i Skarsåsen og Svarthopen og sauene på Sæterfjellet,

Beite er en vesentlig del av fôrgrunnlaget og i 2025 var det over 8 000 husdyr på beite i kommunen. Beite i utmark har blitt mer tilgjengelig etter innføring av virtuelle gjerder/elektroniske klaver. Dette bidrar også positivt til å holde vegetasjon nede, også i mer populære turområder.

Maskinelt høstbart jordbruksareal

Fulldyrka og overflatedyrka jord defineres blant annet ved at de kan høstes maskinelt. Det gir grunnlag for vinterfôr og/eller er nødvendig når beitet ikke tilfredsstillende kvalitet for å opprettholde produksjon. 99 % av kommunens jordbruksarealer brukes til grovfôrproduksjon etter søknadstall i 2025. Dette inkluderer 23 451 dekar maskinelt høstbart areal og 6 699 dekar innmarksbeite. Resterende areal er diverse frukt og bær, samt areal som ligger i brakk, areal ute av drift og areal benyttet av produksjoner som ikke er berettiget produksjonstilskudd. Det søkes produksjonstilskudd for 76% av den maskinelt høstbare jorda i kommunen.

Figur 4: Viser andelen maskinelt høstbart areal og andelen av disse som er i bruk for 2023, 2024 og 2025

NIBIOs definisjon av fulldyrka og overflatedyrka jord innebærer at arealene kan høstes maskinelt. I deres veileder for klassifisering forklarer de at «*det er ikke gjort noen tilpasninger for definisjoner eller skjønn etter endringer av rådende maskinpark i landbruket. Selv om det i dag ikke er vanlig å bruke tohjulsstraktor for å slå små, bratte areal, så er det fortsatt mulig å gjøre det*». Dette legger føringer for at visse areal fortsatt kan holde definisjonen som fulldyrka og/eller overflatedyrka jord på tross av at driver ikke har mulighet til maskinell høsting av arealet med en mer moderne maskinpark.

Ser vi nærmere på areal som antas og ikke være i bruk, har de ofte en lik karakteristikk. Det er typisk små jordlapper med mer eller mindre helling, lange smale parti mellom bergknauser og areal med behov for større vedlikehold grunnet dårlig drenering. Sistnevnte er ofte en mer fremtredende problematikk på leiejord.

Utviklingen av landbrukets maskinpark står i stil med den generelle utviklingen på landsbasis, som også skjer i Brønnøy kommune. Brukene blir større og færre, og kravene om kostnadseffektiv drift er rådende. Dette kan gjøre det vanskelig å forsvare en investering og/eller vedlikehold av maskiner tilpasset drift av små og/eller bratte areal

som gir lite fôrproduksjon for høy innsats. En del av jordbruksarealet som ikke driftes kan man også anta ikke har drenering som er dimensjonert for dagens tyngre utstyr. Det vil kreve større investeringer til drenering på et areal som fortsatt sannsynligvis gir liten gevinst.

Figur 5: utklipp fra Sausvatnet som viser jordbruksareal med helling mellom 1:5 og 1:3 i oransje, og helling på mer enn 1:3 i rødt. Merk at dette også inkluderer innmarksbeiter

Basert på Kartverkets høydedata er det videreutviklet kartdata for jordbruksareal med helling fordelt på to kategoriene «helling jordbruksareal større enn 1:3» og «helling jordbruksareal mellom 1:5 og 1:3». Referansene til høydemetrene betyr at 3 eller 5 meter fremover er det en stigning på 1 meter – 1:3 er dermed brattere enn 1:5. Sør-Helgeland Landbrukskontor behandler årlig søknader om tilskudd til drift av bratt areal i kommunen.

Dette kapitlets beskrivelse av areal som ikke er i bruk, kan gjenkjennes i flere av søknadene Sør-Helgeland Landbrukskontor mottar angående fritak fra driveplikten.

Fulldyra og overflatedyra jord regnes som maskinelt høstbar jord. De tre siste årene har det vært søkt tilskudd på gjennomsnittlig 76% av disse typene jordbruksareal. Det antas da at 24% av den maskinelt høstbare jorda ikke er drift. Årsakene til dette er sammensatt, men inkluderer faktorer som tilgjengelighet, helling, tilstand, langsiktige leieavtaler og ikke minst maskinpark.

Dyrkbar jord

NIBIO holder oversikt over areal som er mulig å dyrke opp til landbruksformål. Denne jorda deles i to kategorier; dyrkbar jord med og uten særbestemmelser. Hvor førstnevnte som hovedregel ikke bør dyrkes opp etter dagsaktuelt lovverk og retningslinjer. Per i dag omfatter dette myr, planeringsjord og jord som ligger i naturreservat/nasjonaleparker.

Mye av det dyrkbare arealet ligger i tilknytning til nåværende jordbruksdrift, noe som er positivt for utvidelsesmulighetene. Samtidig viser statistikk fra SSB for 2024 at 49% av arealet i drift er leiejord. Det er mulighet for at drivere kvier seg for å investere mye penger i andres eiendom, selv på langvarige kontrakter. Faktorer som avstand til den dyrkbare jorda, kostnadseffekt og mulighet for tilkomst på arealene vil også påvirke den faktiske muligheten for å dyrke opp tilgjengelige arealer.

Figur 6: Dyrkbar jord i rød skravering. Bildet viser deler av Brønnøysund sentrum, Trælvika, Syltern, Skogmo

I enkelt deler av kommunen er det lite dyrkbar jord, og som nevnt tidligere, har mange av arealene særbestemmelser. Dette ser man for eksempel på deler av Torget, Nordhus, og Skogmo. For mer indre deler av kommunen, fra og med Sæterlandet til Sørenskog er avstandene lengre mellom de dyrkbare arealene, og flere små areal innimellom med vanskelig tilkomst. Noen steder finner vi noe større areal med mulighet for dyrking, for eksempel på Trælnes, deler av Skåren, enkelte deler av Drogsøya, Akset, Vassbygda og Tosbotn.

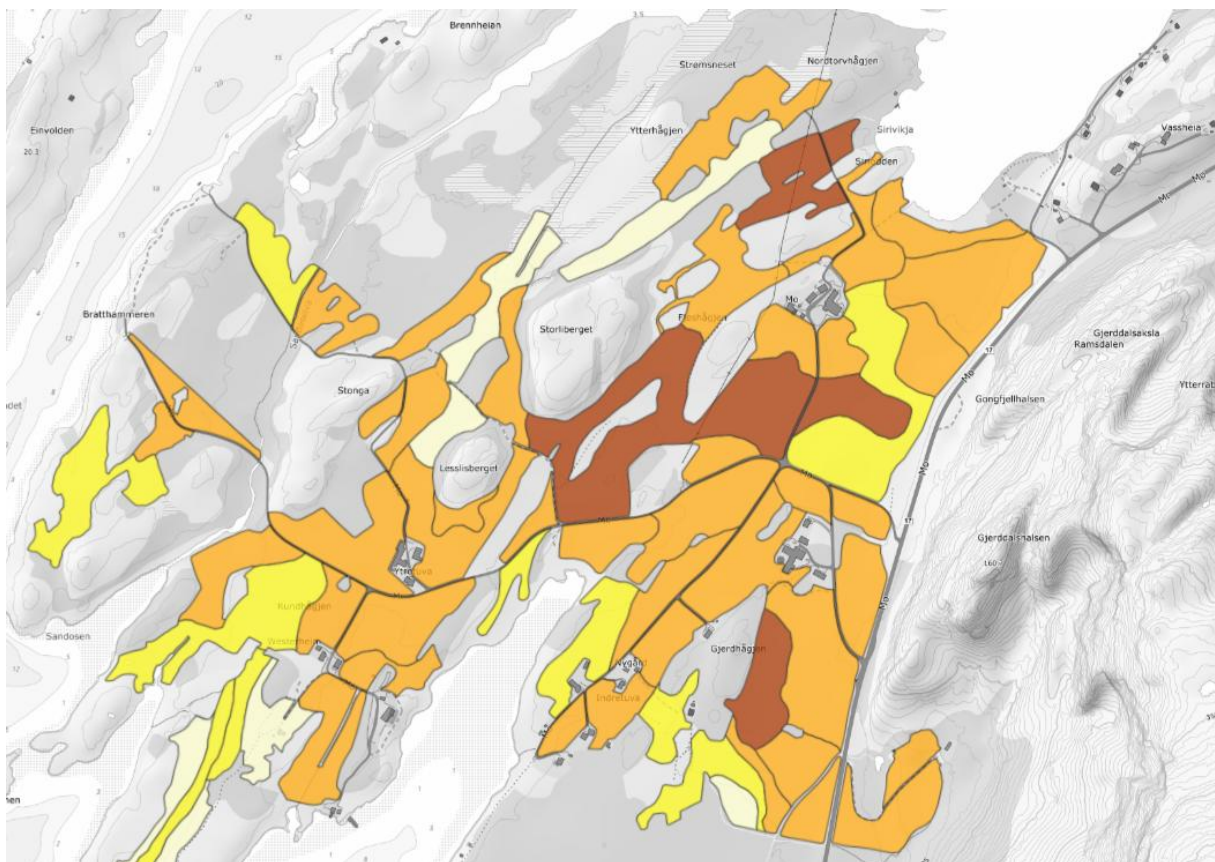
Andel dyrkbar jord er begrenset i seg selv, og de faktiske mulighetene for å dyrke de opp begrenser enda en gang utvalget når man vurderer alle de andre faktorene som spiller inn.

I Brønnøy er det kartlagt 15 567 dekar dyrkbar jord. 8 438 dekar av disse (54,2%) er omfattet av særbestemmelser, hvor 7 879 av disse er myr.

Jordsmonnkartlegging

I 2025 var NIBIO i Brønnøy for å kartlegge deler av kommunens jordsmonn. Kartleggingen ble gjennomført fra Torget, ut mot Horn og langs fylkesvei 17 til kommunegrensa mot Sømna. Kartlegginga er ikke fullstendig for alt jordbruksareal i dette området, og omfatter kun fulldyrka og overflatedyrka jord. Det er ikke gjort noen kartlegging fra og med Gåsheia og indre deler av kommunen. Foreløpig er det ikke kartlagt nok areal til at det gir grunnlag for statistikk på kommunenivå.

Jordkartleggingen forteller oss om egenskapene jorda har, og den får en gradering mellom svært god og mindre god. Dette avhenger av grad av blant annet selvdrenering, hvor tørkesterk jorda er, jorddybde, type jord, andel organisk materiale og hvor mye vedlikehold som kreves.

Figur 7: tilfeldig utklipp fra Mo som viser jordkartleggingen. Desto mørkere farge, jo bedre kvalitet og motsatt.

Jordsmonnkartlegging er et nyttig verktøy fordi det forteller noe mer om verdien av arealet – spesielt i forbindelse med jordvern. Det er også verdifullt i vurderinger av oppdyrking av naboareal, hvor man skal vedlikeholde mer eller mindre og hvordan ulike areal kan brukes.

Prosjekt «Aktivt landbruk»

I 2023 startet Sør-Helgeland landbrukskontor et omfattende prosjekt med kartlegging av jordbruksareal i kommunen. Hensikten er å sikre drift på jordbruksarealene gjennom kontroll og oppfølging av driveplikten etter Jordloven. Resultatet vil også gi en realistisk og god oversikt over areal i bruk, men også arealer som kan være tilgjengelige for de som behøver mer jord.

Det er godt over 500 landbrukseiendommer i kommunen. I dette prosjektet er det kun tatt med landbrukseiendommer som har 5 dekar eller mer maskinell høstbar jord. Per februar 2026 er det mottatt 234 jordleieavtaler som sikrer langsiktig drift, og det antas å mangle omtrent 200 avtaler. Mange eiere av landbrukseiendommer er ikke bevisst ansvar og pliktene som følger med dette, og mye av arbeidet har vært kunnskapsformidling i kombinasjon med kontroll av driveplikt.

Mange vurderer tilstanden på jordbruksarealet på egen eiendom som ikke drivbart, og dermed også at eiendommen derfor ikke har jordbruksareal. Men NIBIOs definisjoner av fulldyrka og overflatedyrka jord stammer tilbake til et omfattende feltarbeid som startet på 1960-tallet

hvor de kartla alle arealressursene i Norge. Hva man anså som god og drivbar jord på 60-tallet skiller seg fra hvordan det defineres i dag. Likevel skal det særdeles mye til for å kunne endre klassifiseringen til fulldyrka og overflatedyrka jord i dag, spesielt med tanke på at slått med tohjulstraktor fortsatt anses å være maskinell høsting. Dessuten er det et poeng at NIBIOs definisjon av jordbruksareal tar hensyn til tilstand, ikke bruken. Mange av de små jordbruksarealene er godt brukende til selvforsyning av for eksempel grønnsaker i mindre skala. Derfor er det viktig å verne om de små lappene også.

Prosjektet, i kombinasjon med opprettelsen av Sør-Helgeland Landbrukskontor, gav muligheten til å jobbe mer intensivt med oppfølging av driveplikt på jordbruksarealene i kommunen. Resultatet er en mer oppdatert og korrekt status som gjør det lovpålagte og kontinuerlige arbeidet enklere og mer effektivt.

Kap. 4 i Lov om jord (Jordloven) omhandler vern av dyrka og dyrkbar jord. Rammeverket er tydelig; jordbruksareal skal drives og driveplikten gjelder for hele eiertiden. Jorda må ikke brukes til formål som ikke tar sikte på jordbruksproduksjon.

Hvis eier ikke har mulighet til å drive jorda selv, kan driveplikten oppfylles med en minimum 10-årig leiekontrakt med andre.

Hvis det ikke er mulig å finne en leietaker, eller det av andre årsaker ikke er mulig å drive jorda, kan det søkes om fritak fra driveplikten.

I Brønnøy har det lenge vært praksis å gi fritak fra driveplikt med vilkår om at arealet må leie bort om det skulle dukke oppe en aktuell driver.

Omdisponering av dyrka og dyrkbar areal

Hvis en grunneier ønsker å benytte dyrka eller dyrkbar jord til et annet formål enn det er avsatt til, må det søkes om omdisponering etter jordloven. Når en omdisponering er i strid med gjeldene arealplan og/eller krever byggetillatelse – må den behandles etter plan- og bygningsloven.

Statistisk sentralbyrå holder statistikk på antall omdisponerte dekar jordbruksareal etter jordloven og plan- og bygningsloven. Denne statistikken er basert på kommunens rapporteringer i et nasjonalt informasjonssystem, kalt KOSTRA-rapportering. Desto eldre tallene er, jo mer kritisk må man være til de basert på at rutinene for KOSTRA-rapportering har blitt endret og forbedret de siste årene. Likevel kan tallene gi oss et omtrentlig bilde på andelen omdisponeringer. I Brønnøy er det registrert omdisponeringer av dyrka og dyrkbar jord de siste 20 årene som tilsvarer 16 dekar i gjennomsnitt per år.

Omdisponering av jordbruksareal etter jordloven og plan- og bygningsloven fra 2005 til 2025

En omdisponering skjer når en helhetsvurdering tilsier at jordbruksinteressen bør fravikes til fordel for andre interesser. En av de viktige vurderingene i omdisponeringssakene er muligheten for tilbakeføring av jordbruksarealet. Flere tillatelser til omdisponering er gitt med vilkår om tilbakeføring av jordbruksareal hvis årsaken til omdisponeringen forsvinner. Eksempler på dette kan være ridebane massedeponi, riggområder, lagringsplass for utstyr og midlertidige veier.

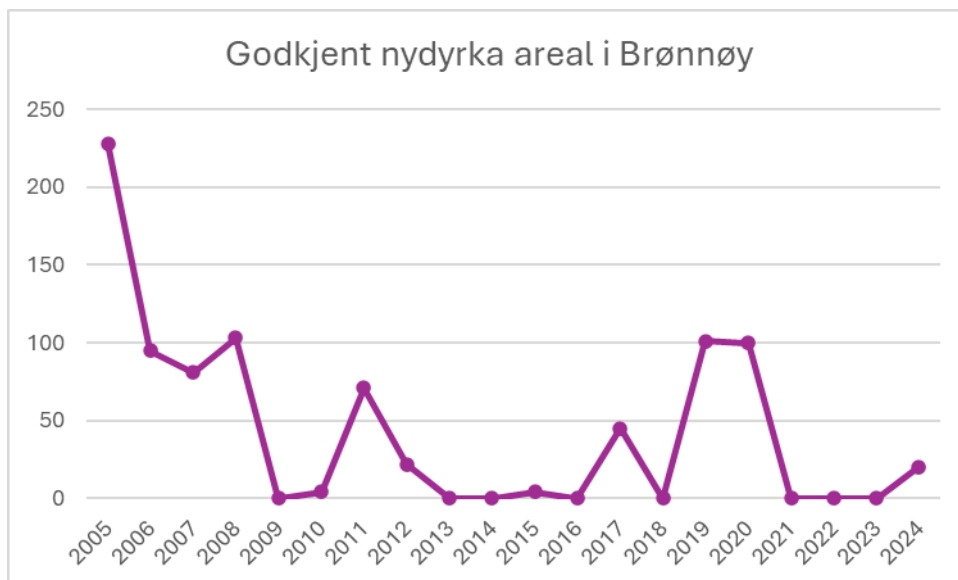
	<i>Omdisponering i alt</i>	<i>Dyrka jord</i>	<i>Dyrkbar jord</i>
2025	5	5	0
2024	0	0	0
2023	9	4	5
2022	13	13	0
2021	12	9	4

Omdisponering av dyrka og dyrkbar jord de fem siste årene. Tallene er hentet fra Statistisk Sentralbyrå.

Antall omdisponerte dekar jordbruksareal gir et bilde av kommunens vilje for at jordbruksproduksjon må vike for andre interesser.

Nydyrking og drenering

Tilbake til 2005 er det godkjent 874 dekar til nydyrking i landbruket. Dette er fordelt på 34 søknader og tilsvarer omtrent 25 dekar per søknad. Som det kan ses på tabellen under, er det en nedgang i antall godkjent areal for nydyrking de siste årene. Dette gjenspeiler seg også i at det i gjennomsnitt er mottatt én søknad om nydyrking per år de ti siste årene.

Figur 8: Godkjent nydyrking i perioden mellom 2005 og 2024

Det foregår mye drenering i kommunen jevnt over, og det har ikke vært vanskelig å bruke opp de tildelte midlene fra Statsforvalteren. Hvis kommuner innad i fylket ikke bruker opp sine tildelte dreneringsmidler, er det mulig at disse overføres til andre kommuner med behov. Brønnøy har mottatt slike overførte midler i 2023, 2024 og 2025.

År	Tildelte midler korrigert for tildelinger ila året	Berørt areal
2025	779 691 kr	195 daa
2024	547 084 kr	137 daa
2023	817 429 kr	292 daa
2022	600 000 kr	214 daa
2021	450 000 kr	160 daa

Vedlikehold av jordbruksareal er viktig og nødvendig for å opprettholde aktiviteten og kvaliteten på de gitte arealene. Det er jevnlig drenering og nydyrkingsarbeid i kommunen.

Arealregnskap for jordbruksareal

Kommunens arealplan viser hvordan arealer skal brukes og til hvilket formål. Dette er en grovere inndeling i kategorier som gir hovedtrekk for bruken, og dekker hele kommunen. Vi finner igjen areal avsatt til landbruk i samlekategorien LNFR. Den viser areal som er avsatt til landbruk, natur, friluftsliv og reindrift.

For enkelte mindre områder er det opprettet reguleringsplaner. Disse planene er mer detaljert og sier konkret hva areal innenfor områdene skal brukes til. Det er behov for en reguleringsplan når det skal settes inn tiltak som har stor betydning og gir betydelige påvirkninger. Eksempler fra kommunen er Toft næringsområde, Akselberg kalkbrudd, Velfjord bygdemuseum, Settefiskanlegg Borkamo og bolig- og hytteområder som Kalvtråkket, Skutstøen, Stor-Torgnes og Buøya sør.

Arealregnskap Nordland holder regnskap basert på kommunens areal og reguleringsplaner, og det er mulig å se hvor mye jordbruksareal som er omregulert til andre formål.

	<i>Fulldyrka areal</i>	<i>Overflatedyrka areal</i>	<i>Innmarksbeite</i>
<i>Totalt</i>	24 503 daa	1 691 daa	9 786 daa
<i>Regulert til LNFR</i>	22 124 daa	1 535 daa	9 109 daa
<i>Regulert til annet</i>	923 daa	156 daa	596 daa

OBS! Antall dekar jordbruksareal er fra 2025 og det vil variere noe mellom kilder grunnet tidspunkt for innhenting av data. Kommunen ajourholder AR5 kontinuerlig og noen forskjeller må derfor forventes.

Detaljene bak tallene i tabellen er mer kompliserte enn fremstillingen når det kommer til den faktiske bruken av jordbruksarealene. Det er ikke før vi ser på hvert enkelt berørt jordbruksareal og reguleringens formål at vi forstår hele bildet. Hverken et gitt arealformål eller en omregulering er et hinder i seg selv for at jordbruk kan skje. Så lenge et jordbruksareal er definert som fulldyrka eller overflatedyrka, og ikke er tatt i bruk til formålet, så er det beskyttet av jordlovens bestemmelser om driveplikt. Uansett kommer man ikke unna at dette er områder hvor landbruk er nedprioritert for andre formål.

Det er andre aspekter ved jordbruksareal i omregulerte områder som er mer kompliserende enn selve arealformålet. Reguleringsplaner er nødvendig når en mer omfattende endring skal skje, og ringvirkningene av dette vanskeliggjør ofte mer enn selve omreguleringen. Innebygd jordbruksareal mellom boliger og annen infrastruktur vanskeliggjør det praktiske jordarbeidet, og det er større sjanser for misnøye ved f.eks. gjødselspredning, tidspunkt for arbeid, farer med store kjøretøy på mindre veier og lignende. Slik arealer har også naturligvis begrensede muligheter for utvidelse og det er sjeldent naturlig tilkomst fra jordbrukerens driftssenter. Det kompliserer det ofte enda mer om dette er utleide arealer da det er krevende for leietaker å få den langvarige forutsigbarheten som kreves i landbruket.

Det er naturlig at presset på jordbruksareal er størst nært sentrum hvor det er forventning om gitte tjenester som skole, barnehage, helsetilbud, butikker og annen næring. Her kan både Mosheim og Nordhus/Toft nevnes som eksempler i begge retninger av kommunen. Jordbruksareal kan være fristende områder for utbyggelser siden de allerede er åpne og ryddet i overflaten. Likevel må ikke det åpenbare glemmes; matjord har en naturgitt begrensning og er ikke fornybar.

1079 dekar av kommunens dyrka jord er regulert til annet formål enn landbruk, natur, friluftsliv og reindrift (LNFR og LNFR spredt). Et arealformål legger føring for hva kommunen ønsker at et areal primært skal brukes til. Mye jordbruksareal ligger regulert til annet formål enn landbruk, men benyttes fortsatt til jordbruksformål.

Ordliste

Jordbruksareal – sterkt kulturpåvirka mark, med permanent jorddekke eller periodisk vegetasjonsdekke

Innmarksbeite – jordbruksareal som kan benyttes som beite, men som ikke kan høstes maskinalet. Minimum 50% av arealet skal være dekt av kulturgress eller beitetålende urter

Fulldyrka jord – jordbruksareal som er dyrka til vanlig pløedybde, og an benyttes til åkervekster eller eng, og som kan fornøyes ved pløying

Overflatedyrka jord – jordbruksareal som for det meste er ryddet og jevn i overflaten slik at maskinell høsting er mulig

Arealressurskart (AR5) – kartdata som viser arealressursene med vekt på jord- og skogbruk hvor det deles inn i arealtype, skogbonitet, treslag og grunnforhold. Det er en del av det offentlige kartgrunnlaget, og et sentralt grunnlag for gårdskart og jordregister

Gårdskart – kartdata som viser arealressurser og arealtall for søkt landbrukseiendom

Utmarksbeite – beite i naturlig og vill vegetasjon, i skog og fjellterreng som ikke blir kultivert eller gjødslet

Driveplikt – grunneiers personlige plikt til å sørge for at jordbruksareal på eiendommen drives gjennom hele eiertiden etter lov om jord. Kan også oppfylles ved langvarig jordleieavtale med annen driver.

Landbrukseiendom – eiendom som benyttes eller kan benyttes til jord- og/ellers skogbruk

NIBIO – Norges institutt for Bioøkonomi

Produksjonstilskudd (og avløsertilskudd) – tilskuddsmidler med formål om et aktivt og bærekraftig jordbruk. Det er en viktig del av inntekten til den norske bonden forhandlet gjennom jordbruksavtalen, og baserer seg på type produksjon, antall dyr/dekar og lignende

Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) – tilskuddsmidler for engangstiltak som bidrar til redusert forurensing fra jordbruket, og/eller ivaretar natur- og kulturminneverdiene i kulturlandskapet

Regionale miljøtiltak i landbruket (RMP) – tilskuddsmidler for gjennomføring av tiltak som begrenser forurensing, ivaretar kulturlandskapet og fremmer biologisk mangfold

Utmarksbeite – beiteområder typisk i skog, på myr, strender ol. som ikke inngår i definisjonen av innmarksbeite. Ingen krav til visse vekster, men etter styrende forskrift skal det dekke minimum 50% av daglig grovfôrinntak for å være tilskuddsberettiget

Referanser

- Lovdata (2025). *Statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet*
- Landbruks- og matdepartementet (2023). *Prop. 121 S (2022-2023): Oppdatert jordvernstrategi.*
- Kommunal- og distriktsdepartementet (2023). *Nasjonale forventinger til regional og kommunal planlegging 2023-2027.*
- Statsforvalteren i Nordland (2024). *Strategisk jordvern i Nordland 2025-2028.*
- NIBIO (2025). *Arealbarometer – Brønnøy kommune.*
- Landbruksdirektoratet (2025). *Jordbruksforetak, jordbruksareal og husdyr.*
- NIBIO. *Ajourhold av AR5.*
- Lovdata (2005). *Forskrift om velferd for småfe.*
- Lovdata (2004). *Forskrift om hold av storfe.*
- NIBIO (2019). *AR5 Klassifikasjonssystem.*
- NIBIO. *Arealinformasjon – temakart Helling jordbruksareal.* Hentet januar 2026.
- NIBIO. *Arealinformasjon – temakart Dyrkbar jord.* Hentet januar 2026.
- NIBIO. *Dyrkbar jord.*
- NIBIO. *Jordkartlegging.*
- Statistisk sentralbyrå (2025). *Nær halvparten er leigd jordbruksareal; Figur 3: prosent leigejord av jordbruksareal i drift. 2024. kommune.*
- Lovdata (1995). *Lov om jord (jordlova).*
- Arealregnskap Nordland.
- Statistisk sentralbyrå (2025). *Tabell 0194: omdisponering av dyrka og dyrkbar jord etter jordloven og plan- og bygningsloven, etter region, statistikkvariabel og år.*
- Statistisk sentralbyrå (2025). *Tabell 08123: Nydyrking, etter region, år og statistikkvariabel.*
- NIBIO (2024). *Verdiskaping og sysselsetting i landbruk i Nord-Norge – oppdaterte beregninger basert på tall fra 2022.*